

MOGENS KOKTVEDGAARD

Lærebog i immaterialret

ophavsret · fotoret · patentret
mønsterret · varemærkeret

2.
udgave

Jurist- og Økonomforbundets Forlag

grænses over for ophavsmandens? Exemplarejeren har ejendomsretten til det fysiske eksemplar, ophavsmanden har ophavsretten til værket, hvoraf eksemplaret er et af de »synlige afpræg«. Herved kan der opstå vanskelige retskonflikter, og det er netop disse konflikter, der er søgt løst gennem konsumptionsreglerne i §§ 23 og 25. Konsumptionsregler vedrører altid kun *eksemplarer*, ikke værker, og deres indhold er i sin typiske skikkelse, at ophavsretten opædes (konsumeres) gennem det lovlige eksemplarsalg. Når dette er sket, er ophavsretten ophørt for så vidt angår de solgte eksemplarer, og køberen har da fri adgang til videresalg, udlån, visning etc., men aldrig til eksemplar fremstilling eller offentlig fremførelse. Konsumptionsreglerne vedrører således kun sprednings- og visningsretten.

Den ophavsretlige konsumtion er et vigtigt princip, der normalt opleves som en selvfølge. Ingen ville vel drømme om at spørge forfatteren, hvis man ønsker at videresælge en bog, man har købt. Man skal imidlertid her som andetsteds være varsom med at opstille principper og derefter deducere retsvirkninger herfra. Man skal tværtimod søge at konstatere, hvilke retsregler der gælder på de enkelte områder. Disse kan da sammenfattes i visse principper, hvis de har et fælles meningsfuldt indhold. Dette gælder (nogle af) reglerne i lovens §§ 23 og 25. Men der kan ikke opstilles et generelt konsumptionsprincip gældende for alle værkstyper og alle beføjelser. Det er kun hovedreglen, at ophavsmanden mister sine beføjelser ved det lovlige eksemplarsalg. Der er vigtige undtagelser. Ønsker man at opfatte konsumptionsprincippet som et alment retsprincip, kan det derfor højst have det indhold, at retsreglerne *bør* være således beskafne, at de tilvejebringer en rimelig balance mellem ophavsmandens ret og eksemplarejerens ret, *typisk* på den måde, at ophavsmanden skal give afkald på nogle af sine beføjelser, når der foranstalles et lovligt salg af eksemplarer.

I en række fremmede retsforfatninger har konsumptionsprincippet været ukendt indtil de seneste år, men man er dog her nået frem til lignende praktiske resultater ved hjælp af andre konstruktioner, fx fransk rets regler om »Droit de destination«. Nordisk ret har arvet konsumptionslæren fra tysk ret, jfr. nærmere min afhandling i JFT 70/227-43. En gennemgang af principperne i de forskellige lande kan ses i ALAI's rapport fra mødet i München i 1988 (udgivet 1989), navnlig *Adolf Dietz*' generalrapport p.178 ff.

Da konsumptionsreglerne spiller en meget betydelig rolle ved omsætningen af ophavsretligt beskyttede produkter mellem EF-landene, har princippet påkaldt sig stor interesse på EF-plan, jfr. ovenfor kap.I.E.2. Her er det også nævnt, at der nu pr.

de udgivne eksemplarer må viderespredes, dog ikke gennem *udlejning*. Dette beror på, at udlejning af musikværker kan være særdeles skadelig for fremstillingen og salget af noder, plader og bånd. Tidligere omfattede udlejningsforbudet kun musikallier, dvs noder. Nu er forbudet generelt. *Udlån* må derimod fortsat finde sted (musikbiblioteker), og adgangen hertil (mod vederlag) vil antageligvis kunne bibeholdes også efter den kommende EF-harmonisering, ganske på linie med bogudlånet.

For så vidt angår *filmværker* gælder det efter § 23 stk.3, at hvis et filmværk er udgivet i form af eksemplarsalg til almenheden – hvilket bl.a. og navnlig er praktisk ved *videogrammer* – må de omhandlede eksemplarer videresælges, men de må ikke *udlånes* eller *udlejes*. Når konsumtionen er så snævert begrænset på dette område, skyldes det de høje fremstillingsomkostninger for værker af denne type og den store fare for ulovlig eksemplarfremstilling (piratkopiering), jfr. nærmere Bet.1000/84 om Film- og Videogramspørgsmål. Eksemplarer af egentlige *spillefilm* sælges normalt aldrig, før filmen har været vist i biograferne. I den første periode udlejes filmene til biograferne – normalt af verdensomspændende produktions- og udlejningsselskaber – og denne udlejning giver intet grundlag for nogen konsumtion.

I henhold til lovens § 25 gælder det, at når ophavsmanden har overdraget et eller flere eksemplarer af et *kunstværk* til andre, eller værket er udgivet, da må de overdragne eller udgivne eksemplarer spredes videre, og værket (dvs eksemplaret) må vises offentligt på anden måde end i fjernsyn eller på film. Denne regel giver således kunstkøberen adgang til videresalg, udleje og udlån samt til at udstille værkerne offentligt. Når der gælder særlige regler om visning på TV eller film, skyldes det, at denne benyttelsehandling indebærer en meget intensiv udnyttelse af stor betydning for ophavsmanden. Han skal derfor samtykke heri og kan følgelig kræve vederlag, medmindre benyttelsen falder ind under § 25 stk. 1, 2. pkt. (underordnet betydning). De særlige regler i § 25 stk. 2 og 3 er teknisk set ikke konsumptionsregler og vil derfor først blive omtalt nedenfor G.

Kunstkøberens frie adgang til videresalg m.v. er rent praktisk ensbetydende med, at de bildende kunstnere (malere, billedhuggere m.fl.) normalt udelukkende honoreres med éngangsvederlag: De får salgsprisen for deres værker, men har ikke mulighed for senere indtægter af værkerne, således som fx komponister og forfattere, der får vederlag for fremførelser, nyudgivelser, bogudlån etc. Da det endvidere underti-